

УДК 347.45/.47

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.8.08>**Світлана Пилипенко,***канд. юрид. наук, доцент, заслужений юрист України,
професор кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЗА ДОГОВОРОМ, УКЛАДЕНИМ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ

У статті розглянуто загальнотеоретичні підходи до визначення поняття договору, виробленого доктриною цивільного права. Автором підкреслено, що зміна економічних та соціально-політичних складових частин суспільного життя призвела до виникнення нових видів цивільно-правових відносин, що потягло за собою виникнення нових форм та способів упорядкування таких відносин учасниками цивільного обороту. У статті також наголошено що активному розвитку і поширенні інформаційно-комунікаційні технології, що надали учасникам цивільного обороту можливість застосовувати у своїй діяльності електронні засоби зв'язку, забезпечуючи більш зручні способи ведення суб'єктами своєї діяльності. Використання інформаційно-комунікаційних технологій призвело до появи в цивільному обігу такого виду договору, як електронний договір.

Для розкриття поняття та правової природи електронного договору у статті здійснено аналіз таких правових понять, як поіменований/непоіменований договір, визначено значення принципу свободи укладення договору, закріпленого ЦК України з точки зору вибору не лише конкретного виду договірної зобов'язання, але і його форми, істотних умов тощо. Автором обґрунтовано, що електронний договір відрізняється від інших цивільно-правових конструкцій способом фіксації, умовами, певними вимогами щодо суб'єктного складу, а також процедурою укладення та виконання.

У статті визначено, що електронний договір, як і договір, укладений в іншій формі, може розглядатися: як підстава виникнення правовідносин; як правовідношення, що виникає з договору; як документ, який засвідчує факт укладення та зміст договору.

У статті наголошено, що для дійсності електронного договору необхідна наявність тих істотних умов, які характерні для відповідного виду договору. Звернено увагу на необхідність розуміння, у яких випадках потрібно створювати електронний договір у вигляді окремого електронного документа, а коли достатньо лише висловити свою волю за допомогою засобів електронної комунікації.

Ключові слова: електронний договір, форма договору, свобода договору, поіменований договір, непоіменований договір, продавець, покупець, провайдер.

Постановка проблеми. Договір є одним із найдавніших інститутів цивільного права, витоки якого мають більш ніж тисячолітню історію. Зародившись у часи Римської імперії, договірне право стало першим всесвітньовідомим правом суспільства, яке регулювало відносини товарного виробництва, а договори – основною правовою формою, за якою здійснювався товарний і господарський обіг. Закладені римським приватним правом положення щодо порядку укладення, змісту, форми, умов виконання та підстав припинення договірних зобов'язань стали підґрунтям для формування договірного права у всіх правових системах.

Україна поступово формувала своє цивільне законодавство, вивчаючи позитивний досвід інших держав, та системно впроваджувала його в національну практику. За час свого існування, в умовах незалежності

нашої держави, договірне право удосконалювалося, як у частині законодавчого регулювання, так і в частині правозастосування.

Закономірним явищем стало те, що зміна економічних та соціально-політичних складових частин суспільного життя призвела до виникнення нових видів цивільно-правових відносин, що потягло за собою виникнення нових форм та способів упорядкування таких відносин учасниками цивільного обороту.

Нині активно розвиваються і поширюються інформаційно-комунікаційні технології, завдяки чому учасники цивільного обороту отримали можливість застосовувати у своїй діяльності електронні засоби зв'язку. Звичні способи укладення договорів вимучено трансформуються під впливом нових технологій, тим самим забезпечуючи більш зручні способи ведення суб'єктами своєї діяльності. Проте новітні тенденції укла-

дення договору між суб'єктами цивільних правовідносин, в тому числі і обмін електронними даними, вимагають додаткового правового регулювання. На сьогодні чинним законодавством ці питання врегульовано не достатньою мірою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Загальнотеоретичні засади щодо поняття договору, порядку та змісту його укладення та значення для регулювання договірних відносин між учасниками цивільного обороту розглядалися в дослідженнях таких відомих вітчизняних та зарубіжних цивілістів, як: І.А. Бірюков, Д.В. Боброва, В.І. Брагінський, В.В. Вітрянський, О.В. Дзера, А.П. Довгерт, Ю. О. Заїка, О. С. Йоффе, Н.С. Кузнєцова, В. В. Луць, Р.А. Майданик, Г.Ф. Шершеневич, Ю.С. Толстой, Є.О. Харитонova, Р.Б. Шишка тощо. Окремі питання щодо правового регулювання договору, укладеного в електронній формі, висвітлювались у наукових доробках Ю.О. Борисової, О.С. Василенко, В.С. Мілаш, А.В. Чуковської, Н.Ю. Філатової та ін.

Метою статті є дослідження сучасного стану правового регулювання та підходів до визначення поняття договору, укладеного в електронній формі, запропонованих доктринами цивільного права, а також окреслення особливостей такого договору.

Виклад основного матеріалу. У нинішніх умовах особливо зростає роль договору як універсальної форми опосередкування товарно-грошових відносин. Тобто в умовах сьогодення ведеться мова не лише про розширення сфер діяльності за участю суб'єктів цивільно-правових відносин, а і про необхідність їх правового регулювання з урахуванням сучасних економічних тенденцій та новітніх технологічних досягнень.

Мобільність договору, що виражається у спрощенні процедури його укладення, та можливість обміну інформацією за допомогою електронних засобів зв'язку є тими напрямками, які сприяють удосконалення правового регулювання договірних відносин. Особливої уваги заслуговує думка Т.Ю. Кулик, яка наголошує, що одним із найбільш позитивних моментів використання електронних засобів обміну інформацією в цивільному праві є значна економія часу, що дозволяє одночасно скоротити витрати і розширити коло потенційних контрагентів [1, с. 3]. Слушним видається і твердження І.В. Бекленіцевої про те, що нині зобов'язальне право потребує розробки новітніх договірних форм, співмірних характеру та природі регульованих відносин [2, с. 6].

Для з'ясування питання щодо правового регулювання договору, укладеного в електронній формі, його змісту та місця в загальній системі цивільно-правових договорів слід звернутися до традиційних положень про договори.

У класичній цивілістичній літературі договір визначається як угода двох чи більше осіб, спрямована на встановлення, зміну чи припинення будь-якого юридичного правовідношення [3, с. 396]. О.С. Йоффе в якості договору розглядає угоду двох або більше осіб про встановлення, зміну або припинення цивільних правовідносин [4, с. 75]. Ю.О. Заїка пропонує розуміти договір як домовленість двох або більше сторін, що спрямована на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків [5, с. 454]. Подібним чином поняття договору визначається і А.І. Бірюковим [6, с. 117].

Представники зарубіжної доктрини М.І. Брагінський та В.В. Вітрянський розглядають поняття договору з трьох точок зору: як підставу виникнення правових відносин; як саме правовідношення, що виникло на цій підставі; як форму, яку приймає відповідне правовідношення [7, с. 14]. На потрібну правову природу договору вказує і інший представник зарубіжної цивілістики – Ю.К. Толстой, який розглядає договір як юридичний факт, що лежить в основі зобов'язання; саме договірне зобов'язання; документ, в якому закріплений факт встановлення договірного зобов'язання [8, с. 586].

На думку В.В. Луця, договір як юридичний факт належить до правомірних дій, що вчиняються з волі його учасників і спрямовуються на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав або обов'язків. Проте роль договору не обмежується тільки тим, що він впливає на динаміку цивільних правовідносин (породжує, змінює або припиняє їх), а й відповідно до вимог законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості визначає зміст конкретних прав та обов'язків учасників договірного зобов'язання. У цьому розумінні договір виступає засобом регулювання поведінки сторін у цивільних правовідносинах [9, с. 19]. Також названий учений наголошує, що договору як юридичному факту властиві такі ознаки: у ньому виявляється воля не однієї особи (сторони), а двох чи кількох, причому волевиявлення учасників за своїм змістом повинно збігатися і відповідати одне одному; договір – це така спільна дія осіб, яка спрямована на досягнення певних цивільно-правових наслідків: набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Саме за цією ознакою цивільно-правовий договір відрізняється від інших юридичних фактів.

няється від договірних форм, що їх використовують в інших галузях права (трудова, міжнародному публічному тощо) і де вони набувають певних специфічних рис [10, с. 25].

Таким чином, поняття договору може розглядатися в декількох аспектах: як підстава виникнення правовідносин (дії, спрямовані на встановлення, зміну, припинення цивільних прав та обов'язків); як правовідношення, що виникає з договору про наміри (зобов'язальне правовідношення); як документ, який засвідчує факт укладення та зміст договору; як інтегроване комплексне поняття.

Розглядаючи дану проблематику, слід наголосити, що у сфері договірних прав одним із основоположних є принцип свободи договору. На думку А.О. Діденко, принцип договірної свободи в самому загальному вигляді означає право приватних осіб укладати договори будь-якого змісту і таким чином встановлювати нову реальність зобов'язальних договірних відносин, заснованих на об'єктивно притаманній їм свободі. Складовою частиною даного принципу є право укладати договори, як передбачені, так і не передбачені законом чи іншими правовими актами [11].

Одним із проявів принципу свободи договору Л.В. Мигалюк вважає можливість укладення договорів, прямо не передбачених актами цивільного законодавства, а саме непоіменованих договорів [12, с. 173]. Дуже чітко існування такої можливості обґрунтовано В.В. Луцем, який наголошує, що принцип свободи договору передбачає не лише вільне його укладення, вільний вибір контрагента та визначення умов договору сторонами, але й свободу вибору форми договору [13, с. 8]. І.Б. Новицький так само допускає укладення не передбачених законом договорів за умови, що їх зміст не буде суперечити загальним принципам положенням вітчизняного права [14, с. 96]. Г.Ф. Шершеневич взагалі ствердно зазначав, що юридична сила таких договорів не менша, ніж сила договорів, визначених законом [15, с. 93]. Разом із тим, наголошують науковці, використовуючи принцип свободи договору, учасники договірних правовідносин, повинні не просто враховувати зміст чинних правових актів, але і зобов'язані керуватися ними, тобто умови договору повинні відповідати закону і не суперечити нормам цивільного права. У цьому сенсі договір є похідним явищем, заснованим на нормах цивільного права і викликаним цивільно-правовим регулюванням [16, с. 355].

Отже, на думку наведених учених, однією з переваг застосування принципу свободи договору є вибір власне конструкції дого-

вірного зобов'язання, яке може бути як передбаченим (поіменований договір), так і непередбаченим (непоіменований договір) цивільним законодавством. З такими міркуваннями слід погодитись. Однак необхідно пам'ятати і про те, що йдеться не лише про вибір виду договору, але і про форму його укладення, істотні умови тощо.

Звернімося для початку до поняття «непоіменований договір», яке, як відомо, законодавчо не закріплене, ним оперує лише доктрина цивільного права. Науковці вказують, що відсутність спеціального регулювання, окрім визначення можливості укласти договір, не передбачена законом чи іншими правовими актами, та фіксація того, що цивільні права і обов'язки виникають із договорів, не передбачених законом і таких, що не суперечать йому, лише породжують дискусію із приводу специфічної характеристики сутності непоіменованого договору [17, с. 142]. Так, наприклад, А.В. Мискін пропонує розуміти непоіменований договір лише як потенційну юридичну можливість створення самостійної нестандартної договірної моделі [18, с. 50]. А.Г. Карапетов та А.І. Савельєв вважають, якщо укладений договір не покривається жодною із поіменованих моделей, він переводиться в ранг непоіменованих [19, с. 20]. З точки зору Р.Б. Шишки, непоіменовані договори (*contractus innominati*) створені волевиявленням їхніх сторін. За рівнем урегульованості вчений виділяє непоіменовані договори, які: взагалі не вказані актами цивільного законодавства; лише згадані актами цивільного та іншого законодавства; для яких вказані, але не розкриті умови (зміст) таких договорів [20, с. 123].

Здійснений аналіз поняття договору, закріпленого у цивільному праві, та обставин, які дозволяють, відносно умовно, віднести ту чи іншу договірну конструкцію до категорії поіменованого/непоіменованого договору, наочно демонструють відсутність критерію віднесення електронного договору до названих видів договорів. Більше того, суб'єкти договірних відносин укладають між собою, яка правило, давно відомі і закріплені ЦК України поіменовані договори (купівля-продаж, поставка тощо), при цьому залишаючи за собою право вільно обрати форму договору та за взаємною згодою визначити істотні умови.

Ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію» (далі – Закон) визначено, що електронний договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі [21]. Як бачимо, наведене в законі

поняття «електронний договір» повністю збігається (є тотожним) з поняттям «цивільно-правового договору», закріпленого ЦК України. Єдина відмінність – це вказівка на форму його укладення – електронна форма.

Отже, ведучи мову про електронний договір, не ставлять питання про віднесення його до категорії поіменованих чи непоіменованих – ні до перших, ні до других його віднести підстав немає. Залишається вести мову про спосіб фіксації умов договору, про певні вимоги до суб'єктного складу, а також до процедури (способу) укладення та виконання.

Н.Ю. Філатова, розглядаючи проблематику вчинення правочинів із використанням електронної форми, вказує, що договори, які укладаються за допомогою електронних засобів зв'язку, фактично є певним різновидом цивільно-правових договорів як таких. Тому процедура їх укладення, так само як і процедура укладення будь-яких інших договорів, відбувається в декілька етапів: оферта (тобто пропозиція укласти договір) і акцепт (тобто прийняття такої пропозиції). Однак укладення електронних договорів мають деякі особливості. Це пояснюється тим, що форма вираження волі і оферента, і акцептанта у цих договорах є досить нетиповою: вона фіксується за допомогою різних електронних повідомлень. Далі автор робить висновок, що класичне договірне право донині залишається фактично «заточеним» під традиційні усну і «паперову» письмову форму, у зв'язку із чим електронна форма не завжди повною мірою відповідає положенням чинного законодавства [22, с. 65]. З таким підходом погодитись не можемо. Більш вдалою уявляється позиція А.А. Абдуджалілова, який зазначає, що практично всі договори, які укладаються у віртуальному просторі, відповідають нормативним установкам про порядок укладення договорів, закріпленим ЦК України. Тому договори, укладені в такий спосіб, в нормативному плані регулюються тими ж законами і положеннями, що застосовуються до так званих традиційних, тобто викладених на папері, підписаних сторонами і скріплених печаткою. Від того, що текст договору має електронну форму, зберігається в пам'яті комп'ютера, він не перестає бути договором в цивільно-правовому сенсі [23, с. 72].

Визначаючи особливості електронного договору, варто вказати, що в його основі, як і інших цивільно-правових договорів, лежать норми ЦК України про істотні умови, які тепер уже залежать від виду договору, який обрали сторони. Крім того, в якості істотних умов електронного договору Закон називає такі, що передбачають наявність інформа-

ції щодо: технології (порядку) укладення договору; порядку створення та накладання електронних підписів сторонами договору; способу та порядку прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепту); порядку обміну електронними повідомленнями та інформацією між сторонами під час виконання ними своїх зобов'язань; способу зберігання та пред'явлення електронних документів, повідомлень, іншої інформації в електронній формі та умови доступу до них; умови виготовлення та отримання паперових копій електронних документів тощо [21].

В юридичній літературі зроблено деякі кроки щодо визначення кваліфікуючих ознак електронного договору, а вірніше договору, укладеного в електронній формі. Так, наприклад, Т.Ю. Кулик прямо вказує, що електронний договір – це документ, який створюється, зберігається, обробляється, записується, відображається, використовується і/або передається за допомогою електронних, аналогових і інших засобів зв'язку, що відрізняються від традиційних паперових форм, наділених встановленою законом структурою та реквізитами, що дозволяють визначити особу, від якої він виходить [1, с. 9]. Л.Г. Єфімова, розкриваючи поняття електронного договору, взагалі зосереджує увагу лише на технічному боці питання та вважає, що договір в електронній формі існує у вигляді певного набору байтів машинної інформації, записаного на жорсткому диску чи на іншому відповідному носії [24, с. 142].

Із точки зору К.І. Морозова договір, укладений в електронній формі, може розглядатися як правочин – спільне (таке, що співпадає) волевиявлення учасників, спрямоване на встановлення, зміну чи припинення певних прав та обов'язків. Договір, укладений в електронній формі, може також розглядатися і як зобов'язання. Але при цьому необхідне чітке виділення прийняття пропозиції на укладення договору та чітке визначення моменту виникнення зобов'язань у кожній із сторін. Зрештою договір, укладений в електронній формі, може розглядатися як документ, у якому зафіксовані права та обов'язки сторін [25].

По суті, спостерігаємо ту класичну потрібну правову природу договору, яка вироблена цивілістичною доктриною.

Оскільки йдеться про договірне відношення, то зрозуміло, що виникає питання щодо визначення суб'єктного складу. З одного боку, ми маємо вимоги ЦК України, що висуваються до всіх осіб, які мають намір вступити в договірні відносини. Це, в першу чергу, така цивільно-правова категорія, як

цивільна правосуб'єктність (правоздатність та дієздатність, наявність статусу суб'єкта підприємницької діяльності, наявність ліцензії на здійснення певного виду діяльності тощо). З іншого боку, закон називає загальні умови, яким повинні відповідати сторони, обираючи електронну форму укладення договору. Так, відповідно до ст. 7 Закону продавець (виконавець, постачальник) товарів, робіт, послуг зобов'язаний забезпечити інших учасників відносин такою інформацією: повне найменування юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи – підприємця; місцезнаходження юридичної особи або місце реєстрації та місце фактичного проживання фізичної особи – підприємця; адреса електронної пошти та/або адреса інтернет-магазину; відомості про ліцензію (серія, номер, строк дії та дата видачі), якщо господарська діяльність підлягає ліцензуванню; щодо включення податків у розрахунок вартості товару, роботи, послуги та, в разі доставки товару, інформація про вартість доставки; інші відомості, що відповідно до законодавства підлягають оприлюдненню [21]. Згідно зі ст. 8 Закону покупець (замовник, споживач) товарів, робіт, послуг у сфері електронної комерції за обсягом своїх прав та обов'язків прирівнюється до споживача у разі укладення договору поза торговельними або офісними приміщеннями та в разі укладення договору на відстані відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів».

Висновки

Отже, аналіз легальних та доктринальних засад дозволяє зробити висновок про недоцільність та й не обґрунтованість виокремлення електронного договору в самостійну цивільно-правову конструкцію. Йдеться про особливу форму укладення договору, про що прямо вказується в ЦК України. Відповідно до ст. 205 ЦК України правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі. Ст. 207 ЦК України встановлено, що правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони. Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку.

У силу вищезазначених положень закону, будь-який цивільно-правовий договір може мати електронну форму. Однак важливо, щоб електронний договір включав всі істотні умови для відповідного виду договору,

інакше він може бути визнаний неукладеним або недійсним, в зв'язку з недодержанням письмової форми в силу прямої вказівки закону. Також необхідно розуміти, у яких випадках потрібно створювати електронний договір у вигляді окремого електронного документа, а коли достатньо лише висловити свою волю за допомогою засобів електронної комунікації.

Особливістю договору, укладеного в електронній формі, є те, що сторони безпосередньо не контактують між собою і обмін інформацією здійснюється через інформаційних посередників, якими відповідно до Закону є оператори (провайдери) телекомунікацій, оператори послуг платіжної інфраструктури, реєстратори (адміністратори), що присвоюють мережеві ідентифікатори, та інші суб'єкти, що забезпечують передачу та зберігання інформації з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Наступною особливістю договору, укладеного в електронній формі, є те, що інформаційний посередник, в силу закону, відповідає за програмне забезпечення та здійснює заходи щодо зберігання і передавання інформації. Разом із тим посередник (постачальник послуг проміжного характеру в інформаційній сфері) не несе відповідальності за зміст переданої чи отриманої інформації та за шкоду, завдану внаслідок використання результатів таких послуг, за умови, що він не є ініціатором передачі такої інформації, не обирає її одержувача та не може змінити її зміст.

Список використаних джерел:

1. Кулик Т.Ю. Особенности правового регулирования договоров, заключаемых в электронной форме : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.03. Краснодар, 2007. 21 с.
2. Бекленищева И.В. Гражданско-правовой договор: классическая традиция и современные тенденции. Москва : Статут, 2006. 204 с.
3. Шершеневич Г.Ф. Курс гражданского права. Тула : Автограф, 2001, 720 с.
4. Иоффе О.С. Обязательственное право. Москва : Юридическая литература, 1975. 871 с.
5. Цивільне право України: Загальна частина /за ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. Київ : Алерта, 2014. 510 с.
6. Цивільне право України : навчальний посібник /за ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. Київ : Істина, 2004. 224 с.
7. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Общие положения. Москва : Статут, 2000. 705 с.
8. Гражданское право : учебник / под. ред. Ю.К. Толстого и С.С. Сергеева. Москва : Юридическая литература, 2010. Т. 1. 586 с.
9. Зобов'язальне право: теорія і практика /за ред. О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 912 с.

10. Луць В.В. Контракти в підприємницькій діяльності : навч. посіб. – 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 576 с.
11. Диденко А.А. Конструкція непоіменованого договору в гражданском праве. *Електронний науковий журнал Кубанського державного аграрного університету*. 2013. № 90. URL : <http://cyberleninka.ru> (дата звернення 25.06.2020 р.).
12. Мигалюк Л.В. Місце та роль не поіменованих договорів у цивільному праві України. *Університетські наукові записки*. 2011. № 2 (38). С. 172–176.
13. Луць В.В. Деякі аспекти правового регулювання договірних відносин в господарській діяльності. Збірник наукових праць. Київ : НДІ приватного права і підприємництва АПРн України. 2009. С. 7–9.
14. Новицкий И.Б., Лунц А.А. Общее учение об обязательствах. Москва : Юридическая литература, 1950. 418 с.
15. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права. Москва : Статут, 2005. Т. 2. 462 с.
16. Авраменко С.М., Мирославський С.В. Поняття цивільно-правового договору як регулятору договірних відносин. *Молодий вчений*. 2018. № 6 (58). С. 354–356.
17. Ахмедов А.Я. Понятие непоименованного договора. *Вестник Саратовской государственной юридической академии*. 2019. № 2(97). С. 141–146.
18. Мыскин А.В. Непоименованные договоры в системе договорно-правовых конструкций. *Закон*. 2011. № 6. С. 49–55.
19. Карапетов А.Г., Савельев А.И. Свобода заключения непоименованных договоров и ее пределы. *Вестник Арбитражного суда*. 2012. № 4. С. 12–56.
20. Шишка Р.Б. Характеристика договорів. *Юридичний вісник*. 2013. № 4 (29). С. 121–127.
21. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 р. № VIII (станом на 14.01.2020 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 45. Ст. 410.
22. Філатова Н.Ю. Регулювання особливостей електронних договорів: порівняльно-правовий аналіз. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 139. С. 63–77.
23. Абдуджалилов А.А. Правовая характеристика договоров, заключаемых в Интернет. *Журнал российского права*. 2016. № 2. С. 71–82.
24. Ефимова Л.Г. Еще раз о понятии и правовой природе электронной формы сделки. *Lex Rossica*. 2019. № 8 (153). С. 129–137.
25. Морозов И.К. Проблемы заключения договора в электронной форме. *Международный студенческий научный вестник*. 2018. № 5. URL : <http://www.eduherald.ru/ru/article/view?id=18772> (дата звернення: 05.06.2020 р.).

Svitlana Pylypenko. Features of the legal regulation of relations under the agreement concluded on the electronic form

The article considers the general-theoretical approaches to the definition of the notion “agreement” developed by the civil law doctrine. The author underlines that the change of economic and social-political components of public life has led to the emergence of new kinds of civil law relations, which in turns has entailed the emergence of new forms and ways of regulation of such relations by the parties to business transactions. The article indicates that the active development and outspread of information and communications technologies has given the parties to business transactions an opportunity to use the electronic means of communication in their activities, providing more convenient ways of pursuit by the subjects of their activities. The use of information and communications technologies has caused the appearance of such type of an agreement, as an electronic agreement, in the civil circulation.

In order to disclose the notion and legal nature of an electronic agreement, the article analyses such legal notions as a defined/non-defined agreement and defines the meaning of the principle of liberty of conclusion of an agreement established by the Civil Code of Ukraine from the viewpoint of choice of not only a certain type of an agreement commitment, but also its form, fundamental conditions, etc. The author substantiates that an electronic agreement differs from other civil law structures by the way of fixation, terms, specified requirements regarding the subject matter, as well as the procedure of conclusion and fulfilment.

The article defines that an electronic agreement, as well as an agreement concluded in another form, can be considered: as a basis of the emergence of legal relations; as the legal relations arising out of an agreement; as a document certifying the fact of conclusion and content of an agreement.

The article makes a point that for the validity of an electronic agreement it is necessary that there were available those essential conditions typical of a relevant kind of an agreement. The attention is paid to the necessity of understanding in which cases it is required to create an electronic agreement as a separate electronic document, and when it is sufficient to express the will with the help of the means of electronic communications only.

Key words: electronic agreement, form of an agreement, liberty of an agreement, defined agreement, non-defined agreement, seller, buyer, provider.